

Lokal handlingsplan för att minska prostitution

Bakgrund

Sverige

I Sverige anses prostitution vara en form av mäns våld mot kvinnor och barn. Det finns ett officiellt erkännande att prostitution är en form av exploatering av kvinnor och barn och ett allvarligt samhällsproblem, som skadar både de individer som utnyttjas och samhället i stort. Majoriteten av dem som utsätts för denna exploatering är flickor och kvinnor, men även pojkar och män prostituerar sig. Arbetet mot prostitution ingår som en del av jämställdhetspolitiken (Näringsdep. 2005).

Omvärlden

Internationellt delas inte Sveriges syn på prostitution. En stor opinion i Europa anser snarare att prostitution ska legaliseras och arbetar för en legalisering.

Media och informationsteknikens utveckling under de senaste decennierna har inneburit en ökad tillgänglighet för alla typer av information och har medfört att prostitutionsarenorna förändrats och blivit fler, även internationellt.

Lagstiftning

Sedan 1999-01-01 är det en kriminell handling att köpa eller försöka köpa sexuella tjänster. Straffet är stadgat till böter eller upp till sex månaders fängelse. 2002-07-01 infördes människohandel för sexuella ändamål som ett nytt brott i Sverige. Förbudet mot att köpa sexuella tjänster utvidgades 2005-04-01 till att bl.a även gälla ersättning som getts eller utlovats av tredje person samt att förmå ett barn att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling. Sexköpslagen har karaktären av en symbollag och huvudsyftet är att markera lagstiftarens ståndpunkt och syn på prostitution (SoT 2006).

Köparna

Vilka är köparna? Enligt Folkhälsoinstitutet "Sex i Sverige" (1998:11) köper ungefär var åttonde man i Sverige sex någon gång under sitt liv. De representerar ett tvärsnitt av Sveriges män i alla åldrar och kommer från alla samhällsklasser. Majoriteten av dessa män är gifta eller sammanboende och har barn. Bilden av köparen som en ensam avvikare stämmer inte med verkligheten (SoT 2006). Prostitutionsrådgivningen i Göteborg refererar till en undersökning som presenteras i "Könsköparna – varför går män till prostituerade" av Sandell m.fl.(1996), där män med erfarenhet av att köpa sexuella tjänster intervjuats. Gemensamt för köparna tycks vara en förmåga att sexualisera sina behov, drömmar och problem. Behovet av spänning, utlevelse och att köpa sig fri från ansvar och känslöengagemang verkar vara grundläggande drivkrafter. Fler av männen i undersökningen antydde behov av kontakt och stöd för att förändra sin situation (Göteborgs kommun 2006).

Nationell nivå

Den svenska regeringen har aviserat att under 2005-2006 besluta om ett nationellt handlingsprogram för att bekämpa alla former av människohandel – både ett program för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål och ett program för att bekämpa människohandel för arbetskraftsexploatering. Handlingsprogrammet kommer troligen att presenteras i början av år 2007 (Näringsdep. 2005).

Stockholms stads program

Stockholms stad har utarbetat ”Socialt program för att minska prostitution”. Programmet reviderades senast under år 2006 och tar upp ett flertal av stadens verksamheter, där arbete mot prostitution ska ske. Stadens program syftar till

- att efterfrågan på köp av sexuella tjänster ska minska
- att handel med människor för sexuella ändamål inte ska förekomma och
- att alla barn ska ha rätt till en säker och trygg uppväxt och inte får utsättas för kränkande behandling eller misshandel (SoT 2006).

Lokalt handlingsprogram för Östermalms stadsdelsförvaltning

Det finns flera områden där stadsdelsförvaltningen kan understödja svensk lagstiftning och bidra till minskad efterfrågan på sexuella tjänster och ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Arbete mot prostitution kan ske *förebyggande*, *uppsökande* och genom *vård och behandling*. Nedan följer en beskrivning av de verksamhetsområden inom Östermalms stadsdelsförvaltning och stadens centrala socialtjänstförvaltning, vilka har ett ansvar för att arbeta mot prostitution.

Förebyggande arbete

Barn och unga

Skolan ska förbereda barn och unga för vuxenlivet, vilket bland annat innebär arbete med grundläggande värderingsfrågor. Sex- och samlevnad är som ämnesövergripande fråga kopplad till värdegrundsområdet. Hit hör mål som att främja jämställdhet, ge stöd till unga att utveckla självförtroende, självkänsla, empati, respekt för olikhet och att inte kränka andra. *Strategin för elevhälsa i Stockholms stad* kompletterar stadens skolplan och lägger fast de kvalitetsnivåer som ska gälla inom elevhälsoområdet på stadens alla skolor. Enligt Folkhälsoinstitutet i ”Förebyggandets konst” (regeringsuppdrag 2002) för att stärka det förebyggande arbetet i skolan är det kraftfullaste skyddet mot att utveckla problem, enligt preventionsforskningen, när eleverna tycker att det är meningsfullt att gå till skolan och föräldrarna har en tillitsfull relation till skolan. Kontinuerlig social och emotionell träning lyfts fram av preventionsforskningen. Inom ämnet livskunskap ryms frågor kring sex- och samlevnad, livsstilsfrågor samt frågor kring alkohol, tobak och andra droger. *Elevhälsovården* har en viktig roll i arbetet med att identifiera problem och att ge stöd och hjälp.

Även *förvaltningens fritidsgårdar* liksom *uppsökare/fältassistenter* är en resurs i arbetet med grundläggande värderingsfrågor kring sex och samlevnad.

Ungdomsmottagningen intar en central roll i det preventiva arbetet. Det är angeläget att nå ungdomar med diskussion om sexualitet, integritetsgränser och relationer. Erfarenheter visar att det är svårt att nå unga om frågor kring prostitution, vilket kan förklaras med att de sällan ser sitt agerande som prostitution utan mera som sexuella tjänster i utbyte mot exempelvis krogbesök, droger eller kläder. Ungdomsmottagningen träffar merparten av ungdomarna i sin utåtriktade verksamhet och har en viktig kompletterande funktion till skolans elevhälsovård och socialtjänstens övriga ungdomsverksamheter i att upptäcka unga med riskbeteende.

Vuxna

Vuxna är förebilder för barn och vuxna. För att nå målet med att minska efterfrågan av handel med sexuella tjänster måste vuxnas attityder och förhållningssätt förändras. I detta arbete är det viktigt att öka kunskapen och förståelsen kring lagstiftningens intentioner.

Socialtjänstförvaltningen ska bedriva stödverksamhet till köpare av sexuella tjänster i syfte att ge hjälp till att sluta köpa dessa tjänster och har ett ansvar för att arbeta med att sprida kunskap och förståelse för lagstiftningen kring prostitution inom ramen för arbetet med kvinnofridsfrågor (SoT 2006).

Stadsdelens alla enheter inom socialtjänsten har ett ansvar för att arbeta för att öka kunskapen och förståelsen om lagstiftningen kring prostitution och här utgör stadsdelens *Resursgrupp för kvinnofrid - våld i nära relationer* ett stöd i förvaltningens arbete.

Uppsökande arbete

Prostitutionsarenor

Merparten av de som prostituerar sig i gatumiljö är kvinnor och av dessa har många ett tungt missbruk eller omfattande psykiska problem. Socialtjänstnämndens prostitutionsenhet ansvarar för att bedriva uppsökande arbete i gatumiljöer där prostitution förekommer. De som påträffas ska erbjudas stöd och hjälp. Enheten samverkar också med polisen.

Inomhusprostitution är svårare att få en bild av. Enligt polisen förekommer prostitution bl.a. i privata lägenheter, vid konferenser, på kryssningsbåtar och på restauranger. Vid kännedom om prostitution i någon av stadens bostadsbolags förhyrda lägenheter eller lokaler ansvarar bostadsbolagen för att etablera samarbete med *polisen* samt med stadsdelens *lokala brottsförebyggande råd*. Internet har blivit en ny arena för prostitution och andra verksamheter som kan kopplas till sexualitet. Kommunstyrelsen ska här aktivt försöka påverka etablerade internetleverantörer att inte upplåta utrymme för dylika tjänster. Stockholms stad ska samverka med t.ex. hälso- och sjukvården, polisen och andra rättsvårdande myndigheter.

Förvaltningens *uppsökare/fältassistenter* ska särskilt uppmärksamma barn och ungdomar som vistas i kända prostitutionsmiljöer och snabbt se till att de fångas upp och får lämpliga hjälpinsatser. Förvaltningen ska tillsammans med Stockholms läns landstings smittskyddsenhet sprida kunskap om risker för smitta av olika sexuellt överförbara infektioner vid oskyddade sexuella kontakter till dem som säljer sexuella tjänster. Detta är i första hand aktuellt för *Ungdomsmottagningen* och för *socialtjänstens samtliga enheter* samt *uppsökare*, i samband med att de eventuellt möter personer som säljer sexuella tjänster.

Stadens bostadsbolag ska i samarbete med *polisen* och det *lokala brottsförebyggande rådet* förhindra att lägenheter eller lokaler används i prostitutionssammanhang (SoT 2006).

Vård och behandling

Förvaltningen ska samverka med andra berörda myndigheter och frivilliga aktörer inom området. Detta är i första hand aktuellt för *Ungdomsmottagningen* och *socialtjänstens samtliga enheter*. Vidare ska förvaltningen bygga upp samverkanskanaler i syfte att öka kompetens och samordna hjälpinsatser; *Resursgruppen för kvinnofrid – våld i nära relationer* utgör en god samverkanskanal både inom och utom förvaltningen. Förvaltningen ska även erbjuda både köpare och säljare av sexuella tjänster stöd- och hjälpinsatser, genom *socialtjänstens enheter*, *uppsökare* och *Ungdomsmottagningen*. *Socialtjänstförvaltningens*

prostitutionsenhet inklusive uppsökare är en kompletterande specialistverksamhet till stadsdelsnämndernas verksamhet och ska bistå förvaltningen med kompetensutveckling.

Det krävs en lång startsträcka för att söka hjälp mot att utöva prostitution eller köpa sexuella tjänster. Socialtjänsten kommer i kontakt med kvinnor och män i prostitution på olika sätt. Ofta sker denna kontakt på andra sätt; genom ekonomiskt bistånd, missbruk eller andra problem. Därför är det viktigt att socialtjänstens personal både har grundläggande kunskaper inom området och är lyhörda för problemet. Det är viktigt att våga och kunna ställa frågor om prostitution och att följa upp dem. Prostitution är förknippat med missbruk och hemlöshet.

Därför är det viktigt att *förvaltningens handläggare på Vuxenenheten* tar upp ämnet och erbjuder möjligheter att bearbeta eventuella erfarenheter av prostitution. Detta är nödvändigt för att både män och kvinnor ska kunna gå vidare och för att minska återfall, både i missbruk och prostitution. Det är också viktigt att *handläggare på Familjeenheten och Enheten för personer med funktionsnedsättning* är uppmärksamma på ungdomar/unga vuxna t.o.m. 20 år som befinner sig i riskzon. Unga vuxna med funktionsnedsättning kan vara extra utsatta och behöver uppmärksammas.

Att ta sig ur prostitution innebär att genomgå en lång process, som ställer stora krav på den enskilde individen. Stöd och hjälp behövs på flera nivåer under en längre tid. Basresurser som försörjning, bostad och sysselsättning ska tillgodoses. Stödkontakter som stärker kvinnans eller mannens självkänsla är viktiga. Möjligheter till bearbetning av tidigare trauman bör erbjudas. Forskning har visat att insatser som stärker den enskildes förmåga att ta kontroll över sitt liv är verkningsfulla. Prostitution och sociala problem hör samman, inte minst via kopplingen till drogmissbruk, men prostitution förekommer även i miljöer och bland personer som utåt sett är välfungerande och väletablerade. Exempelvis kan prostitution förekomma på krogar och bland unga vuxna, både kvinnor och män. Ekonomiska motiv kan vara en inkörsport till prostitution. Bakom ekonomiska motiv kan det finnas djupare drivkrafter och psykologiska mekanismer. Socialtjänstnämndens prostitutionsenhet kan och ska, förutom förvaltningens resurser, erbjuda specialistresurser i form av en särskild gynekologmottagning, krisbearbetning och stödsamtal (SoT 2006).

Människohandel för sexuella ändamål

Internationell handel med flickor och kvinnor, pojkar och män för sexuellt utnyttjande; s.k. *trafficking* har uppmärksamats allt mer de senaste åren. Till de viktigaste ursprungsländerna för trafficking hör flera av de tidigare sovjetstyrda länderna i östra Europa, samt vissa asiatiska länder (Svenska kyrkan 2005).

I ärenden som rör människohandel är det socialtjänstnämndens socialjour som är den mottagande enheten för socialtjänsten i Stockholm. När den akuta situationen lösts överlämnas ärendet till ansvarig stadsdelsnämnd. Personer som utsatts för människohandel och som beviljats tillfälligt uppehållstillstånd har rätt till hälso- och sjukvård och rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen, som alla övriga medborgare. Kommuner och landsting där den utsatte har sin vistelseort är ansvariga och kan sedan söka ersättning för utlägg från staten (SoT 2006).

En *samverkansplan* mellan Stockholms stad, Länsstyrelsen i Stockholms län, Migrationsverket i Stockholm, Polismyndigheten i Stockholms län, Rikskriminalpolisen och Åklagarmyndigheten i Stockholm har utarbetats (*Samverkansplan – för stöd till personer*

utsatta för människohandel: januari 2005). Syftet är att samordna insatserna inom Stockholms län för personer utsatta för människohandel. Samverkansplanen ska vara en vägledning för personal som arbetar i ärenden med anknytning till människohandel. Personer som utsatts för människohandel ska betraktas som brottsoffer med ytterst traumatiska erfarenheter. En tydlig ansvarsfördelning mellan berörda myndigheter är viktig och antalet handläggare måste begränsas (SoT 2006).

Denna lokala handlingsplan är en bilaga till förvaltningens lokala handlingsprogram Kvinnofrid - våld i nära relationer.

Källförteckning

Göteborgs kommun, Prostitutionsrådgivningen (2006) Verksamhetsbeskrivning.

KG Hammar Svenska kyrkan (2005) *Skriftlig konsultation rörande förslag till en nationell handlingsplan...* www.svenskakyrkan.se

Näringsdepartementet (2005) *Prostitution och människohandel*, faktablad april. www.regeringen.se

Näringsdepartementet (2006-11-10) E-postkontakt med Jämställdhetsenheten.

Stockholms stad, Socialtjänstförvaltningen (SoT), (2006) *Socialt program för att minska prostitution 2006-07-01 – 2010-06-30*. www.stockholm.se/socialtjanstforvaltningen

Övrigt ej refererat material:

Gotlands Kommun (2006) *Förslag till handlingsprogram för kvinnofrid på Gotland*. www.gotland.se